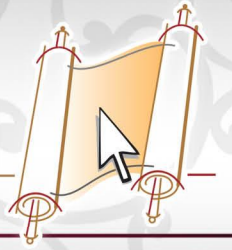

פרשה מבוטאת

ע"פ רבנו האברבנאל

לע"נ הרב יעקב יצחק בן ר' אברהם דוד ז"ל ורעייתו מרת ברוריה בריינה בת ר' שלמה הכהן ע"ה

שתי הלכות ביום

גליון 38

פרשת וארא

"וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרַעֲה וְהִרְפִּיתִי אֶת אֶתְנִי וְאֶת מוֹפְתֵי בְּאֵרֵץ מִצְרָיִם" (שמות פרק ז ג)

שאלה: אם ה' הוא שהכביד את לב פרעה שלא יקבל את דבר ה' ולא ישלח את בני ישראל מארצו, אם כן כיצד התחייב פרעה בכל העונשים והמכות שקיבל, והרי לא היה אשם בדבר, ואם לא היה ה' מכביד את ליבו היה חוזר בתשובה ומשלח את בני ישראל.

תשובות: א. אין התשובה עוזרת לאדם אלא על מצוות שבין אדם למקום, אבל בעבירות שבין אדם לחבירו אין מועילה תשובה, וכמו שבית דין של מטה יענישו את החוטא כחטאים שבין אדם לחבירו, והרוצח יתחייב מיתה, והגנב יתחייב בתשלומים, גם אם יחזור בתשובה על חטאו לא יכופר לו כי אם בעונש שנגזר עליו, וכיון שפרעה - מלבד מה שחטא כלפי ה' - חטא גם כלפי עם ישראל, שהרבה להרע להם יותר ממה שנגזר עליהם, וגם את מה שנגזר עליהם לא עשה בגלל רצון ה' אלא בגלל רוע ליבו, לכן לא היה ראוי שיקבלנו ה' בתשובה, אלא שיבואו עליו כל המכות והעונשים עד תומם. ב. באמת מצד היושר והדין אין תשובה מועילה לחוטא כלל, והנפש החוטאת היא תמות, ללא כל פתחון דלת לתשובה, אלא שה' באהבתו לעמו נתן להם דרך תשובה שיוכלו לחזור אליו וימחל להם על חטאיהם, אבל לאומות העולם לא ניתנה מתנה זו של התשובה, ובפרט בהיותם שקועים עדיין בעבודה זרה ואינם חוזרים בתשובה אלא מחטא מסוים, שבזה הרי הם כמי שטובל ושרץ בידו, שאינו נטהר, ומחמת כן לא היה ראוי שיקבל ה' את פרעה גם אם אכן היה חוזר בתשובה. ג. באמת אין כוונת הפסוק שהכביד ה' את לב פרעה ומנע ממנו מלחזור בתשובה ולשלח את ישראל, אלא כוונת ה' היא שהמכות יבואו בדרך כזו שיהיה מקום לפרעה לטעות ולהכביד את ליבו, והיינו, שכל מכה באה לכמה ימים, וכשנטה פרעה כבר לקבל את דבר ה' ולשלח את ישראל - הסתלקה המכה, וכן כל מכה ומכה היתה לזמן מסוים ונעלמה, ומתוך כך חשב פרעה שהמכות הן ענין טבעי, וגם אם לא ישלח את ישראל יסתלקו מעצמם, ונמצא שלא נשללה מפרעה האפשרות לחזור בתשובה, אלא שבאו עליו המכות באופן שאם ירצה לטעות, יוכל לטעות בהם. (שאלה ב).

❧

"כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פְּרַעֲה לֵאמֹר תִּנְנוּ לָכֶם מוֹפְתַי וְאֶמְרַתִּי אֶל אֶהְרֶן קַח אֶת מַטֵּה וְהִשְׁלַף לִפְנֵי פְרַעֲה וְהִי לְתַנִּין, וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל פְּרַעֲה וַיַּעֲשׂוּ כִּן כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיִּשְׁלַף אֶהְרֹן אֶת מַטְהוֹ לִפְנֵי פְרַעֲה וְלִפְנֵי עַבְדָּיו וְהִי לְתַנִּין" (שמות פרק ז ט-י)

שאלה: כיון שכל המכות באו על ידי מטהו של משה רבינו, ואף בהר סיני נעשה מופת הנחש על ידי מטהו של משה, אם כן מדוע כאן ציוה שיעשה המופת של הפיכת המטה לנחש דוקא על ידי מטהו של אהרן.

תשובה: באותה פעם שבאו לפני פרעה, לא רצה ה' לעשות לפני פרעה נס גדול ומופלא, כדי שיהיה לו עדיין מקום לטעות ויכבד את ליבו, ולכן ציוה שיעשו לפניו נס של הפיכת המטה לתנין, שזהו נס שגם חרטומי מצרים יכלו לעשות. אמנם כדי לשמור על כבודו של משה רבינו ושל מטה האלהים שבידו, ציוה שלא יעשה הנס על ידו, אלא על ידי מטה אהרן, ואילו מטה משה נשמר לניסים הגדולים והעצומים שלא היה מי שיכול לעשות כמותם (שאלה ד).

❧

ארגון 'שתי הלכות ביום' שולח מגוון לימודים בנושאים שונים, ובכמה שפות. הלכות שבת, הלכות שמירת הלשון, הלכות כשרות, הלכות חגים, משניות מבוארות, נ"ך מבואר, ספרי מוסר, מצוה יומית, תהילים יומי, רמב"ם מבואר, ועוד.

להצטרפות לאחד או יותר ממסלולי הלימוד בדוא"ל: office@2halachot.org

"כֹּה אָמַר ה' בְּזֹאת תִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' הִנֵּה אֲנֹכִי מִכָּה בְּמִטָּה אֲשֶׁר בְּיָדֵי עַל הַמָּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם" ... "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אַהֲרֹן קַח מִטָּה וְנִטָּה יָדָךְ עַל מִימֵי מִצְרַיִם עַל נְהַרְתָּם עַל יְאֻרֵיהֶם וְעַל אֲגָמֵיהֶם וְעַל כָּל מְקוֹה מִימֵיהֶם וַיְהִי דָם וְהָיָה דָם כְּכֹל אֲרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים, וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיָּרֶם בְּמִטָּה וַיִּהְיֶה אֵת הַמָּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פְרַעֲה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו וַיִּהְפְּכוּ כָּל הַמָּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְדָם" (שמות פרק ז יז, ט-ב)

שאלות: א. כיון שאמר משה לפרעה שהוא מכה ב'מטה אשר בידו' על המים שיהפכו לדם, מדוע בסוף אמר ה' למשה לומר לאהרן שיטה את מטהו על מימי מצרים ויהפכו לדם, והרי ראוי הדבר שיעשה הדבר על ידי משה ובמטהו של משה, כפי שאמר בתחילה. ב. כיון שכבר נאמר שיהפכו כל המים שביאור לדם, מדוע הוצרך ה' לומר שנית 'והיה דם בכל ארץ מצרים'. ג. מהו ביאור הפסוק 'ויעשו כן משה ואהרן', והרי הציווי היה על אהרן בלבד להטות את מטהו ולהפוך את המים לדם.

תשובה: באמת הציווי היה גם על משה וגם על אהרן, ולשניהם היה חלק במכה זו, כי משה רבינו הכה את היאור עצמו, שהוא הנילוס, בפני פרעה ועבדיו, ועליו נאמר 'וירם במטה ויך את המים אשר בביאור... ויהפכו כל המים אשר בביאור לדם', וכפי שאמר ה' למשה בתחילה שיטול עמו את מטהו לצורך כך. אמנם אהרן הצטווה בציווי נוסף, שהיה הולך בכל ארץ מצרים, ומכה במטהו בכל מקום שיש בו מים, וכמו שנאמר בציווי של אהרן שיטה ידו 'על מימי מצרים, על נהרותם, על יאוריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם', ובכל מקום שהכה אהרן במטהו נהפכו גם מימיו לדם, ולכן התייחסה המכה לשניהם, כאמור בפסוק 'ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה ה'', כי כל אחד מהם עשה חלק אחר במכה זו. (שאלות ד-ו).

"וַיִּצְא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִנֶּעֱם פְּרַעֲה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' עַל דְּבַר הַצְּפַרְדְּעִים אֲשֶׁר שָׁם לְפָרַעֲה, וַיַּעַשׂ ה' כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּמְתוּ הַצְּפַרְדְּעִים מִן הַבָּתִּים מִן הַחֲצֵרוֹת וּמִן הַשְּׂדוֹת" (שמות פרק ח ה-ט)

שאלות: א. מדוע בהסרת מכת צפרדע הוצרך משה רבינו 'לצעוק' אל ה', בשונה משאר המכות שהתבטלו מאליהם כשהסתיים הזמן שנקצב להם. ומהו ביאור הלשון 'על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה', כאילו היה בכך דבר רע בעיני משה רבינו ששם ה' צפרדעים לפרעה, והרי מכה זו באה על ידו. ב. מדוע אמר משה רבינו לפרעה שהצפרדעים ישארו ביאור, והזכיר זאת פעמיים, מה שלא נעשה בשאר המכות.

תשובה: בשונה משאר המכות, שהסתיימו בזמן שהוקצב להם מתחילה, הרי במכת צפרדע אמר משה רבינו מעצמו לפרעה "התפאר עלי לְמַתִּי אֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמָךְ לְהַכְרִית הַצְּפַרְדְּעִים מִמֶּךָ וּמִבְּתֵיךָ וּבְיַד תִּשְׁאַרְנָה", ולכן הוצרך אחר כך לצעוק ולהתפלל לה' שיעשה כדבריו ויסיר את הצפרדעים מעל פרעה. והלשון 'על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה' אינה מתייחסת לה', אלא למשה רבינו, כלומר, על דבר הצפרדעים ששם להם משה רבינו זמן שיסתלקו בדבריו עם פרעה. והטעם שהזכיר משה רבינו לפרעה פעמיים שהצפרדעים ישארו ביאור, היה כדי להפחידו, שלא הסתלקה המכה לגמרי ולצמיחתה, אלא נשארה בקרבת מקום ועשויה לחזור ולהכות את מצרים אם לא ייטיב את מעשיו. (שאלות ו-ז).

